

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

9^e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1901

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Iets over het bepalen van Ponden en Munten.

(Vervolg)

Eindigde het vorige opstel 1) over dit onderwerp met een enkel woord over het daarbij gebezigde Schild, alvorens wij verder gaan met het bepalen van Ponden en Munten, zij ook nog het volgende omtrent die munt hier in het midden gebracht.

Wanneer hier sprake is van het Schild, wordt daarmede uitsluitend bedoeld die munt, welke aanvanke-lijk gold voor den schelling van het oude Pond Groot van 20 Schilden, (f 63.00) en die in oude bescheiden, op het geldwezen betrekking hebbende, voorkomt als de „Florenus cū scuto”. Dit Schild werd op nieuw aangemunt voor het bedrag van het Parisis van het later in gebruik genomen Pond Groot van 12 Schilden (f 37.80) onder de benaming van Ecu, Kroon of Schild. In beide gevallen werd het geldstuk gerekend tot de vreemde munt.

Bij de vaststelling van het Pond Groot van 10 Schilden (f 31,50) door hertog WILLEM V werd ook hier een geldstuk, in waarde gelijk staande met het

1) Zie *Tijdschrift* 1900, blz. 201.

Fransche of zoogenaamde Vlaamsche Schild, aangemunt voor de Kleine Mark. Niet alleen toch met het Pond Groot, met het Hollandsch, met het Tournooisch of eenig ander payement, maar vooral ook met de Marken van een stelsel werd gerekend. En de Kleine Mark, steeds gelijk zijnde aan twee schellingen of $\frac{1}{10}$ Pond Groot, en dus overeenstemmende met 24 grooten, vertegenwoordigde in betrekking tot dit pond dus juist het bedrag van het Schild. Onder het geld voor dit Pond Groot van 10 Schilden hier aangemunt, moet alzoo ook voorkomen de Mark, in dit geval het Schild van 24 grooten.

Toen eindelijk ALBRECHT ook het Pond Groot van 6 Schilden (*f* 18.90) in gebruik stelde, was hier te lande weder aanmunting van geldstukken, in waarde overeenkomende met het oude Schild, noodig.

De Gulden toch van 40 grooten was krachtens de verhouding tot het Pond Groot, zesmaal daarin vervat, en diens waarde stemde dus met die van het Schild overeen. De daarvoor geslagen hoofdmunt ontving dan ook den naam van Schild van 40 grooten.

In later dagen komt ook het Pond Groot van 5 Schilden (*f* 15.75) voor, in het stelsel waarvan ook het bedrag van het Schild, als bekend onderdeel past. Van dit Pond van 5 Schilden deed de Groote Mark, gelijk zijnde aan 4 Schellingen of een $\frac{1}{6}$ deel, ook juist een Schild. De munt gold daarbij voor 48 grooten.

Maar de aanmunting van geldstukken met waarden van het Schild voor enkele marken of ook een hier in gebruik gesteld pond, had op den algemeenen gang van het Schild geen invloed; het gebruik van het

overal doorgedrongen Fransche Schild bleef overheerschend.

Reeds vroeg was men er op bedacht het Fransche Schild van de andere munt en mitsdien ook van de andere in gebruik genomen Schilden te onderscheiden. De thesorier JAN PHILIPSZOOM van Leiden heet het Schild in 1340 nog overal „Scutum”, doch zijn opvolger, JOHANNES VAN NEDERHEM, noemt de geldstukken door den Koning van Frankrijk en den Keizer van Duitschland voor het Parisis van het pond van 12 Schilden aangemunt in 1343 „Vrancrijcsce scilden of Keijzersscilden” en ook wel gewoon weg „scilden”. Jonkvrouw MARIA VAN LIEDEKERKE heet de munt in haar schrijven van 1349 aan WILLEM VAN DUIVENVOORDE, reeds „golden *ouden* scilden van goude” 1) en bij den afkoop van de rente, staande op den watermolen van Zierikzee, drukt MARGARETHA in 1350 het daarvoor gevorderde bedrag uit in 2000 „golden *ouder* scilden van goeden gewigte en regten slage ende munte des conincx van Vranckrijcke.” 2) Het Schild werd destijds dus reeds beschouwd als *oude* munt, en terecht, het pond, waarvoor het laatstelijk geslagen was, was in het dagelijksch leven reeds door een ander vervangen.

Ook na de aanmunting van nieuwe Schilden in 1355 voor de Mark van het hier in gebruik genomen Pond Groot van 10 Schilden, bleef men in de bescheiden toch steeds spreken van *oude* Schilden. Bij een door

1) VAN MIERIS. Deel II bladz. 764.

2) Ibid. Bladz. 781.

hertog WILLEM gedane overdracht van land, 1) en bij een door hem gelastte uitbetaling aan zijn klerk, PHILIPS VAN LEIDEN in 1356, is telkens sprake van „oude scilden”. 2) Ook in zake de uitkeering aan zijne broeders LODEWIJK en OTTO, bepaalt de Hertog in 1357 het bedrag in „goide gouwe, *ouwe* Scilden,” 3) wel een bewijs, dat de ondertusschen ook hier aangemunte Vlaamsche Schilden golden voor *oude* Fransche, zooals trouwens uit de desbetreffende muntordonnantie ook valt af te leiden.

Ook hertog ALBRECHT spreekt in 1359 bij herhaling van „ghoede *oilde* goudense scilden”, 4) en bij het verleiden van Ambacht op de Vrouw van Haamstede in 1368, worden de kosten van overdracht ook in „oude scilden” bepaald. 5)

Bij het verleenen van zekere vrijheden aan Breda in 1374 rekt ALBRECHT weder in „ouder scilde, goet van goude ende van gewichte, munte des keyzers of des Conincs van Vrancricke,” 6) en dat niettegenstaande in 1370 door hem voor het alstoen vastgestelde payment onder andere munt, ook reeds nieuwe Hollandsche schilden, met gansch andere waarden, waren aangemunt.

In de uitspraak betrekkelijk de geschillen tusschen den Hertog van Brabant en ALBRECHT, is in 1374

1) VAN MIERIS. Deel II, bladz. 870.

2) Ibid. Deel III, bladz. 5.

3) Ibid. Bladz. 15.

4) Ibid. Bladz. 89.

5) Ibid. Bladz. 238.

6) Ibid. Bladz. 290.

sprake van „twe hondert gulde penninghe, geheeten *oude* scilde, goet van goude ende gewichte ofte die weerde daerof in anderen goeden goude.” 1) En in een stuk van MACHTELD VAN GELDER, gravin van Bloys, van 1375, zegt haar kapelaan, ARENT VAN KEULEN, van de stad Harderwijk ontvangen te hebben, „hondert *olden* scilde goet van goude ende zwaer van gewichte, munte des Keyzers van Romen of des Konincs van Vranckricke,” 2) uit welk een en ander blijkt, dat de in omloop zijnde hoeveelheid Schilden niet bijzonder groot moet zijn geweest, en dat, ongeacht de velerlei bestaande munt, geene andere dan *oude* Schilden werden bedoeld.

In een stuk van JAN VAN CHÂTILLON van 1377, waarbij hij aan die van Texel zekere vrijheden verleent, wordt ook gezegd: „ende elc Raedsman zal hebben twee *oude* scilde 'tsjaers voor sinen cost; ende anders en zal men op 't lant ghenen oncost binnen slants doen.” 3)

Bij de verpanding van het hoppegeld in 1379 te Haarlem aan WILLEM VAN KROONENBURG zegt ALBRECHT, dat zulks geschiedde, wegens het leenen van 4000 „goede Vrancrijckse scilden,” 4) terwijl in datzelfde jaar hertog WILLEM VAN GULIK beval, dat ook voor Gelderland geld zou worden aangemunt,

1) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 299.

2) Kroniek van het Hist. Genootschap te Utrecht, Jaargang 1859. bladz. 295.

3) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 340.

4) Ibid. bladz. 356.

waarvan 40 grooten zouden gelijk staan met een „out scilt”. 1)

In 1383 stond ALBRECHT het Nieuwe land in erfpacht af aan Rotterdam voor eene rente van „zes *oude* Schilden,” en een jaar later, dus in 1384, wordt in een charter betreffende heemraden van Hazerswoude nog van eene boete gewag gemaakt van „twee hondert *oude* scilden.” 2) Zooals in deze, zoo was het in schier alle bescheiden van eenig gewicht; nergens is sprake van *nieuwe*, wel van *oude* Schilden, en dat niettegenstaande vele andere schilden voor in gebruik genomen ponden waren aangemunt.

Het Fransche Schild bleef steeds een der meest merkwaardige oude munten. Zulks bleek opnieuw in 1385, toen, even als kort te voren in Gelderland, weder een nieuw pond daaraan was vastgelegd. Zoo toch lezen wij in een handvest van dat jaar, betrekkelijk de tollén van Woudrichem van zoogenaamde „witte grooten” van welke gezegd wordt, dat 45 daarvan gelijk stonden met de waarde van een „out scilt.” 3)

Talrijk waren de vastleggingen van in gebruik te stellen ponden aan het Schild. Die alle te vermelden zou tot te groote uitvoerigheid leiden. Alleen zij in betrekking tot deze nog bericht, dat in verband met boven bedoeld nieuw pond, gegrond op de Witte

1) Kroniek van het Hist. Genootschap te Utrecht, Jaargang 1859, bladz. 299.

2) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 411.

3) Beschrijving van Heusden bladz. 226.

groot, voor de munt in het Necrologium van St. Salvator te Utrecht ook was bepaald:

1 Solidus = 12 denarii, 1 Libra = 20 Solidi.

1 Scutum *antiquum* = 3 Librae. 1)

En ondanks de onderscheiden in omloop gebrachte munt, getuigen de bescheiden steeds van het voortdurend gebruik van het *oude* Schild bij min of meer gewichtige aangelegenheden van geldelijken aard. Dit blijkt ook uit een schrijven van ALBRECHT in 1385 betrekkelijk de geschillen met Dordrecht. De landsheer zegt in een desbetreffend stuk: *voirts is onse zeggen, dat die stede van Dordrecht ons Hertoge ende Hertoghinne te beteringhe gheven sullen voir sulcke broke ende misdaet, ende oec voir alsulke moyennesse, ende toerne, als si, ende haere medehulpers ons, ende jeghens onze Heerlickheyt in deze stucken misdaen hebben, zes dusent ouder scilden, viertich Dordrechtse grote voir den ouden scilt gerekent.*" 2)

Inzonderheid ook de Kerk bleef aan het gebruik van het oude Fransche Schild gehecht. Uit een „vidimus” van een brief van Schepenen en Raad van de stad Harderwijk blijkt, dat FLORIS, bisschop van Utrecht, eene gift had besproken voor zeker altaar van „tien *olde* scilde.” 3) En in een stuk omtrent zekere geschillen tusschen den Bisschop en den heer SPLINTER VAN LOENRESLOOT van 19 September 1386 wordt onder

1) Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht, X Deel, 2e afl., bl. 272.

2) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 428.

3) Werken van het Hist. Genootschap te Utrecht, 3 Serie, Deel II, blz. 99.

andere ook bepaald, dat WOUTER VAN TEYLINGEN aan genoemden SPLINTER zal uitkeeren „vijftich *oude* scilden, alse vier gulden voer drie *oude* scilde gerekent.” 1) De laatste bepaling inzonderheid is merkwaardig, wijl ook daaruit blijkt, dat het *oude* Schild, in al de vermelde stukken genoemd, hetzelfde is, als dat door den thesorier JAN PHILIPSZOOM van Leiden over bijna een halve eeuw in zijne rekening werd bedoeld. Ook deze deelde in 1340 mede, dat 4 Guldens gelijk stonden met 3 Schilden. 2)

Hoewel niet doorgaande, rekende hertog ALBRECHT toch ook verder nog dikwijls met het *oude* Schild. In de uitspraak in zake den twist tusschen den Heer van Arkel en de stad Oudewater, verplichtte hij in 1388 de laatste tot het voldoen eener boete van 1100 *oude* Schilden, elk van 40 grooten. 3) Maar door de aanmunting van de nieuwe Dordtsche Schilden in dat zelfde jaar, trad het zeker niet veel in omloop zijnde *oude* Fransche Schild in staatsstukken toch meer op den achtergrond; alleen de Kerk, altoos vasthoudende aan het bestaande, bestendigde het gebruik daarvan in hare officiële bescheiden. Zoo zien wij in 1392 den Deken en het Kapittel van den Dom te Utrecht goederen overdragen aan de stad Groningen voor eene rente van „drie en tachtigh ende enen halven goeden, *oude* guldene Vrancrycsche Schild, vóór der daten des briefs gemunt”. 4)

1) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 448.

2) Zie bladz. 207 van den vorigen jaargang.

3) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 487.

4) VAN MIERIS. Deel III. bladz. 591.

Toch komt ook bij andere aangelegenheden het Fransche Schild nog dikwijls voor. In een uittreksel uit de rekening van Dordrecht van 1399 leest men: „CLEYS MOELNAER ende JAN VAN SLINGELANT, borghemeisters, gegeven 10 Vranckerixe oude Schilden, elc stic 50 gr. diese der stede in haer reeckeninge bewisen sullen, coemt 2 £ 1 β 8 gr”. 1) En bij een overdracht van grond bepaalde hertog ALBRECHT in datzelfde jaar, de rente, die daarvoor moest worden betaald, onder opmerking dat „de Vrxse scilt daarin voir een pont werd gerekent. 2)

Toch was het de Kerk, die inzonderheid met het *oude* Fransche Schild bleef rekenen. Met tal van bescheiden zou dit te staven zijn. Een erfpacht van het klooster Mariënburg van de H. Brigitta werd in 1400 als volgt bepaald: „STEVEN KROOC, WILLEMZ. sal hebben ende behouden den eigendom, elcx jaers om enen halven *ouden* Vrancrichgen scild ofte payement, dat daer goet voor is, in der tijd der betalinge. 3)

Ook komen nog rekeneenheden voor, die aan het *oude* Schild waren vastgelegd. Zoo treffen wij in 1405 weder het pond aan, bedoeld in het Necrologium van St Salvator te Utrecht en gegrond op het stelsel van den witten groot, in een stuk, waarbij ARENT VAN LEYENBERGH bekend voor den Hertog van Gulik aan de stad Harderwijk verpacht te hebben „de gruyt”

1) Werken van het Hist. Genootschap te Utrecht, 3e Serie, Deel 11, bladz. 109.

2) Beschrijving van Gouda, Deel II, bl. 78.

3) Archief voor de Geschiedenis van het Aartsb. Utrecht, Deel V, 3e afl. 361.

voor drie honderd en negentig pond 's jaars, „enen *alden* scilt voer drie pont hyrynne gerekent”. 1)

In een stuk van 1407 betrekkelijk eene kerkelijke aangelegenheid in het bisdom van Haarlem leest men: „vorder sullen de Prior en het Konvent van het klooster, die er dan weesen sullen, gehouden zijn aen den Pastoor der gemelde parochiekercke ten allen tijde jaerlijks op te brengen een halve gouden schild, van de munte des Konings van Vrancrijck ofte de waerde van die”. 2) De uitdrukkingen „ofte payment, dat daer goet voor is, ofte de waerde van die,” later dikwijls herhaald, wijzen er op, dat niet veel oude Fransche Schilden meer in omloop waren en dat inzonderheid daarom steeds werd bepaald, dat de omschreven bedragen ook met ander geld waren te voldoen.

Zoowel in de brieven van FREDERIK, bisschop van Utrecht, als in die van zijn opvolger, ZWEDER VAN CULENBORCH, is bij herhaling sprake van *oude* Fransche Schilden, en in een stuk van 1442, betrekking hebbende op de boekerij van St. Michiel te Zwolle, komt onder andere ook de volgende bepaling voor: „Daarenboven verbieden wij onder straffe van den ban en op eene boete van drie Fransche Schilden, ten bate van voorschreven boekerij aan te wenden, dat iemand uit gezegde boekerij steelsgewijze iets wegnijfele, er schade aanbrengre of eenige onreinheid er bedrijve of achterlate”. 3)

1) Kroniek van het Hist. Genootschap te Utrecht, Jaargang 1859 bladz. 304.

2) Kerkelijke oudheden en Gestichten. Deel 1 bladz. 79.

3) Archief voor de geschiedenis van het Aartsb. Utrecht. Deel IV. afl. 3 bladz. 389.

In 1506 kochten de Zielbroeders te Utrecht van GHYSBERT VAN HEUSDEN nog een erfrente van „een goeden *ouden* Francrijcksen scild ende een derden-deele van denselven *ouden* scild des jaers”, en in het desbetreffende stuk wordt „de oude scilt gerekent voir 52¹/₂ stuver current”. 1)

Uit al de aangehaalde stukken blijkt, dat men den koers van het Schild kennende, ook gehouden was de in die munt uitgedrukte bedragen in het loopende geld over te brengen. En zijn al deze bescheiden in dat opzicht merkwaardig, van veel gewicht zijn in betrekking tot dit onderwerp de rekeningen van de Priesterbroederschap in de vijf hoofdkerken te Utrecht. Deze vereeniging had in hare statuten van de 14^e eeuw bepaald, dat, bij opneming van nieuwe leden in de Broederschap, door een Prelaat 16, door een Kanunnik 8 en door een Koorgezel 4 van de destijds loop hebbende Vlaamsche grooten zouden worden gestort; bij bevordering moest door een Prelaat 60, door een Kanunnik 30 en door een Koorgezel 15 dusdanige grooten worden opgebracht, en de doodschuld bedroeg voor een overleden Prelaat een Fransch Schild, voor een Kanunnik een half Fransch Schild en voor een Vicaris 10 Vlaamsche grooten. 2)

Zich strikt aan de gestelde bepalingen houdende, werd ook door die Broederschap, zoowel de koers van den aangenomen Vlaamschen groot, als die van

1) Archief voor de geschiedenis van het Aartsb. Utrecht. Deel VIII, afl. 2 bladz. 167.

2) Ibid Deel VI, afl. 3, bladz. 391.

het bekende Schild, steeds in de loopende munt van de 15^e en 16^e eeuw overgebracht. Wanneer de doodschuld werd verantwoord, dan luidde het in hare rekeningen voor een Prelaat: „de debito mortis unum scutum Franciae, facit”, voor een Kanunnik: „de debito mortis, dimidium scutum Franciae, facit” en voor een Vicaris: „de debito mortis 10 grossos Flandriae, facit”, even alsof een en ander overal nog in vollen gang gebleven was.

In betrekking tot de beide laatste Utrechtsche ponden werd het Schild achtereenvolgens gerekend op 45 en 52½ Stichtsche stuiver. Bij de invoering van het Vlaamsche of Hollandsche geld in 1528 stond ook voor de Broederschap de munt gelijk met 42 stuivers, zoogenaamd Brabantsch of Vlaamsch geld, en bij de ingebruikstelling van het laatste pond, bij dat van f6.00, kwam de koers van het schild overeen met 63 stuivers.

't Is alleen dit oude Fransche Schild, het Schild in al de hier aangehaalde bescheiden bedoeld en voor de hierboven aangewezen ponden aangemunt, dat wij op het oog hebben en waarvoor de waarde van f3.15 is in rekening gebracht. Deze waarde is gesteld na een jarenlang onderzoek. Veel is bijeengebracht, om met dit bedrag voor de munt een doorgaande verbinding te vormen, die aansluit aan ons laatste pond; want 't is duidelijk, dat voor elke op zichzelf staande berekening, zonder gebonden te zijn aan de einduitkomst, elke waarde voor het Schild gesteld voldoet; maar — en hierop komt het aan — er is

slechts ééne waarde die ons, zonder gaping of verbreking van het verband, doet uitkomen op ons laatste pond.

Men moest bij de berekening dus trachten doorgaande aansluiting te vinden van het pond, waarbij het oude Schild als schelling gelijk stond met 6 stuivers, tot dat, waarbij dezelfde munt, evenals in de 12° of 13° eeuw in betrekking tot het destijds bekende „Flandres,” gold voor 63 stuivers. En dieper afdalende moest men, bij strikte handhaving van een doorgaand verband, terecht komen op den Obolus, op de grondmunt, die naar $f 3.15$ voor het Schild, kwam te staan op $f 0.077/_{24}$, doch door velen reeds was bepaald op $f 0.075$; men moest uitkomen op den Sikkel, op de munt van 24 obolen of van $24 \times f 0.077/_{24}$ of $f 1.75$, en die door anderen op $f 1.76$ à $f 1.78$ berekend was; men moest terecht komen op een Denarius of Drachme, dat naar $f 3.15$ voor het Schild, gelijk stond met 6 Obolen of met $6 \times f 0.077/_{24}$ of $f 0.4375$, tegenover bijna $f 0.44$ reeds vroeger daarvoor door anderen bepaald. En zoolang tegen deze en tal van andere dergelijke uitkomsten, gegrond op het schild, nu geene bedenkingen bestaan, kunnen ook tegen den grondslag, waarop die berusten, toch moeielijk bezwaren worden ingebracht. Men zou, vreemd aan elke gedachte van stelselmatige tegenkanting, veeleer kunnen beweren, dat het bedrag van $f 3.15$ voor het Fransche Schild is aan te houden, omdat dit, ook in betrekking tot het oude geldwezen, in de meest gewichtige gevallen leidt tot zekere en sinds lang onbetwiste uitkomsten van anderen.

De met het schild van $f 3,15$ verkregen uitkomsten zijn ook in overeenstemming met het gewicht van het oude geld. De zwaarte van het Drachme is ook in het buitenland bepaald op 6.20 Gram, en de gang van het Schild, gerekend op $f 3,15$, leidt tot een gewicht van 6.15 Gram, geheel in aansluiting met het gewicht van het Mark op 246 Gram en met dat van het jongste Talent van 6000×6.15 of 36900 Gram, en hetwelk mitsdien als centenaar gold voor het ronde getal van 100 ponden elk van 369 Gram of van $1\frac{1}{2}$ Mark.

En de berekeningen van het gewicht sluiten tegelijk aan het gewicht van het later aangemunte geld, want ook het enkelvoudige Fransche of zoogenaamde Vlaamsche Schild van $f 3,15$, door hertog WILLEM V voor de Kleine Mark van het pond van 10 Schilden geslagen, woog volgens deze berekeningen 3.69 Gram, terwijl de munt bij weging werd bepaald op 3.70 Gram. Ook tegen deze en zoo menige andere berekening nopens het gewicht, allen gegrond op het Fransche schild, moeten eerst overwegende bezwaren worden aangevoerd, alvorens van een te wijzigen bedrag voor het Schild kan sprake zijn.

En wat verder de nog latere munt betreft, met het bedrag van $f 3,15$, bepaalt men onder de vele andere ook het pond van 12 Schilden of $f 37.80$ met een nevenpond van $f 36.00$. Van het eerste had Frankrijk zijn Parisis of Ecu van $f 3,15$, Engeland zijn sterling van $f 12.60$, dat later bestendig werd in zijn Guinje. Van het nevenpond deed het sterling $f 12.00$, en deze beide ponden waren de wezenlijke

of denkbeeldige munten van 20 en 21 Engelsche schellingen in betrekking tot het laatste.

Met het bedrag van $f3.15$ voor het Schild komt men ook uit op een pond ter waarde van 2 Schilden of van $f6.30$ met een nevenpond van $f6.-$. Van dit hoofdpond van $f6.30$, deed de Gulden of de munt van 40 grooten, het pondenschild $f6.30 : 6 = f1.05$ en het Parisis $f6.30 : 12 = f0.525$.

Ook in Frankrijk was in de 17^e eeuw het geld op het *oude* Schild of de Ecu gegrond. Men muntte alstoen aan Liards met waarden van een 240ste gedeelte van de Ecu. Een Liard had derhalve gang voor $f3.15 : 240 = f0.015\frac{1}{16}$ en zoodanige munt werd gezegd overeen te komen met 3 Deniers, weshalve elke Denier, destijds loop had voor $f0.007\frac{1}{16}$.

Had nu een Denier gang voor $f0.007\frac{1}{16}$, dan deed het pond op zoodanige eenheid gegrond, $240 \times f0.007\frac{1}{16}$ of $f1.05$ en zie hier de munt van 40 grooten, hierboven bedoeld, voor het hoofdpond van $6 \times f1.05 = f6.30$.

Ook werden toen ter tijd daar te lande aangemunt sols of stuivers met waarden van $\frac{1}{60}$ van de Ecu; men sloeg alzoo ook geldstukken tot bedragen van $f3.15 : 60 = f0.0525$, en deze munt als stuiver gelijkstaande met 2 grooten, blijkt dat elke groot gerekend is geweest op $f0.02625$, een bedrag voor dusdanige eenheid, dat wijst op een Pond Groot van $240 \times f0.02625$ of van $f6.30$.

Het Parisis was als 12de deel van het Pond Groot altoos een payment van 20 grooten of van tien stuivers, en uit de waarde van den stuiver, hierboven be-

rekend op $f0.0525$, volgt dat dit Parisis een bedrag vertegenwoordigde van $10 \times f0.0525$ of $f0,525$.

De munt voor het Parisis was in betrekking tot het Pond Groot dus een geldstuk van tien stuivers. De helften daarvan waren de „Pièces de cinq sols”, die gezegd worden 12de deelen van de Ecu te zijn. Eén zoodanig vijfstuiverstuk gold dus voor $f3,15:12$ of $f0.2625$, 't geen voor een tienstuiverstuk, voor de munt van het Parisis, weder het bedrag oplevert van $f0.525$. 1)

In betrekking tot het later aangenomen nevenpond van $f6,00$ moet rekening worden gehouden met de bekende verlaging van het Schild of de Ecu. Daarbij deed het Parisis $f0.50$, de sol $f0.05$, de Liard $f0.0125$ en de denier $f0.00\frac{1}{12}$. De sol van het Parisis beschouwd als pond, had eene waarde van $f0.025$, overeenkomende met onzen groot.

Veel valt nog aan te voeren voor het gestelde bedrag van het oude Fransche Schild, doch alles wat strekken kan tot een doorgaande of aaneengeschakelde bewijsvoering daarvan, zal te zijner tijd plaats erlangen in de vervolgen van het werk, getiteld „De drie merkwaardige schellingen”, van hetwelk onlangs de verschijning van het 2de Gedeelte ook in dit Tijdschrift werd vermeld.

Tholen,
Juli 1900.

A. HOLLESTELLE.

1) Kennis der aloude en hedendaagsche penningen door L. JOBERT bladz. 306.

Holland 1330. Enen ghoeden ghouden Halling van Florensche voir dertien grote, enen enghelsche min.

De muntzetting van 20 mei 1330, gegeven te Dordrecht, door WILLEM III, graaf van Holland, is, volgens Prof. VAN DER CHIJS, de eerste bekende, althans tot ons gekomene, hollandsche regeling van regeeringswege, der muntspeciën. 1)

Het stuk is in zijn geheel te vinden bij VAN MIERIS 2), als handschrift in de Kon. Bibliotheek 3), bij VAN DER CHIJS en verkort bij HOLLESTELLE. 4)

De tekst is duidelijk gesteld; alleen de 5^e alinea, aan het hoofd dezes kursief gedrukt, heeft heel wat becijferingen in de war gebracht. Iedereen, ook Prof. VAN DER CHIJS, begreep er uit:

1 gouden halling = 13 grooten — 1 engels
en daar 1 groot = 3 engels is:

1 gouden halling = $12\frac{2}{3}$ grooten,
tot eindelijk in 1892, de heer HOLLESTELLE (blz. 39) ons de verklaring gaf „dat het min hier niet in af-trekkenden, maar in te kort komenden zin moet worden genomen.” Dus:

1 gouden halling = 13 grooten + 1 engels
of: 1 „ „ = $13\frac{1}{3}$ „

Het is te betreuren dat HOLLESTELLE niet dadelijk

1) P. O. VAN DER CHIJS, deel Holland en Zeeland, blz. 162.

2) F. VAN MIERIS. Groot charterboek der graaven van Holland 1754, deel II, blz. 496.

3) Bouck van diversche calculatiën.

4) A. HOLLESTELLE. Het schild en de daarmede in verband staande pondenstelsels. Thoen, 1892. 8°. blz. 35.

bewijzen op zijne verklaring liet volgen, want thans werd die verklaring met wantrouwen ontvangen en beschouwd als verwrongen pour le besoin de la cause — dat de woordbeteekenis (min = plus) hier verdraaid was, alleen om een goede uitkomst te verkrijgen, te meer, omdat de schrijver op de blz. 66 en 67 van hetzelfde boek

„eenen scilt $\frac{1}{2}$ marc 8 d. min”

uitlegde als: „1 schild = $\frac{1}{2}$ mark — 8 penningen.”

En toch zijn er bewijzen te vinden dat HOLLESTELLE juist gezien heeft. Op blz. 136 van de hollandsche rekeningen 1) lezen wij:

„III ₰ grote, des was an royalen 45 ₰ grote, aen lammeren 40 ₰ grote, an clenen florinen 26 ₰ grote; hier an es verloren, an elken royale 1 d. gr., aen elc lam 1 d. grote, aen elken clenen florine 2 d. ester., dat compt 6 ₰ 15 sc. 7 d. grote, dus blijft die summe 104 ₰ 4 sc. 5. d. grote.” (Rekening van 1331.)

Men neme hierbij in acht, dat: ghouden halling van Florensche, florin de Florenche, florenus de Florentia, gulden floryn van Florense, cleyne guldine, cleen gulden, clene florine, enz, allemaal XIVe eeuwse hollandsche benamingen zijn van het muntstuk, dat wij thans florentijnsche goudgulden noemen.

Bij de becijfering van deze post van 1331, raadplegen wij de aan 't hoofd dezes genoemde muntzetting van 1330, die ook aangeeft:

1) De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis, uitgegeven door Dr. H. G. HAMAKER. Utrecht 1875. 8°. 1^e deel, blz. 136.

Enen ghouden royael voir zestien grote

Enen ghouden lam voir vyftien grote

en verkrijgen dan, dat er 45 ƒ grote : 16 grote of
675 royalen en 40 ƒ grote : 15 grote of 640 lammeren
in de rekening van 1331 genoemd zijn.

Hieran es verloren,

an elken royale 1 d. gr. of $1 \times 675 = 675$ d. gr.

aen elc lam 1 „ „ „ $1 \times 640 = 640$ „ „

Tezamen 1315 d. gr.

Deze 1315 d. gr. aftrekkende van 6 ƒ 15 sc. 7 d.
grote, 1) geven tot rest 312 d. gr. voor 't verlies aan
de clenen florinen.

Aen elken clenen florine werd 2 d. ester. of $\frac{2}{3}$ d.
gr. verloren, dus waren er in 't geheel : $312 : \frac{2}{3} =$
468 clenen florinen.

En deze 468 stuks, gelijk gesteld met 26 ƒ grote 1),
geeft voor 1 clenen florine of ghouden halling:

6240 d. gr. : $468 = 13\frac{1}{3}$ d. grote of 13 d. gr. 1 engels.

Het „dertien grote, enen enghelsche min” beteekent
dus: 13 grooten + 1 engels.

JOH. W. S.

1) 1 ƒ = 20 scellinghe van 12 grote; dus = 1627 gr.